

HVAD VED VI OM HELDAGSSKOLEN?

Heldagsskolen er tidens store samtaleemne på skoleområdet, men hvad ved vi egentlig om den? Hvad siger forskningen om heldagsskolen – og pædagogers rolle i den? Børn & Unge Forskning har talt med to forskere, der står bag to centrale undersøgelser på området.

AF MATHILDE WEIRSØE

” **H**eldagsskole”. ”Helhedsskole”. ”En mere sammenhængende skoledag”. Der er mange forskellige termer i spil i den aktuelle skoledebat, der er sat i gang af regeringens udspil til en folkeskolereform, ’Gør en god skole bedre’.

Denne artikel tager fat på heldagsskolerne, som har eksisteret i over 50 år inden for specialundervisningsområdet. Det er selvstændige folkeskoler for børn i vanskeligheder, hvor skolegang og fritidsbeskæftigelse er kombineret, således at eleverne tilbringer det meste af dagen i et struktureret pædagogisk miljø. I dag er der 12 skoler, som fungerer som heldagsskoler.

Når det gælder aktuel dansk forskning i heldagsskoler eller konkrete forsøg med en længere skoledag for eleverne, er der meget lidt at skue efter i det danske landskab. Faktisk er der kun to undersøgelser, som konkret har set på heldagsskoler på dansk grund.

Den ene undersøgelse, der i særlig grad omtales i den aktuelle debat, er Evaluering af heldagsskoler, som er en rapport udarbejdet for Børne- og Undervisningsministeriet i oktober 2012. Her har forskere fra Aarhus Universitet i samarbejde med Rambøll Management undersøgt, om eleverne i 12 danske heldagsskoler klarer sig bedre end elever i almindelige skoler. Det gør de ikke mærkbart, lyder konklusionen. Alligevel peger rapporten på en række forhold, der har positiv effekt på elevernes

”De heldagsskoler, der har størst succes – målt i forhold til elevernes faglige præstationer – har blandt andet formået at styrke samarbejdet mellem lærere og pædagoger. Konkret har samarbejdet drejet sig om at etablere gode procedurer for forældresamarbejde og for planlægning af aktiviteter.”

Simon Calmar Andersen.

Foto: Jens Hasse

LÆRER-PÆDAGOG-SAMARBEJDET ER VIGTIGT FOR HELDAGSSKOLENS SUCCES

Rapporten *Evaluering af heldagsskoler* (okt. 2012) er udarbejdet for Børne- og Undervisningsministeriet, og blevet til i samarbejde mellem forskere fra Aarhus Universitet og Rambøll Management. I rapporten har forskerne undersøgt, om eleverne i 12 danske heldagsskoler klarer sig bedre end elever i almindelige skoler. Det gør de ikke mærkbart, lyder konklusionen. Alligevel peger rapporten på en række forhold, der har positiv effekt på elevernes faglige udvikling, herunder forhold, der afhænger af et godt samarbejde mellem lærere og pædagoger:

- en kultur, hvor hele personalet vil heldagsskolen
- ekstra tid til projekter, udflugter m.m.
- ekstra tid til at arbejde med sociale kompetencer
- mere/bedre forældresamarbejde
- lærere og pædagoger fælles om at planlægge undervisningen
- lærere og pædagoger deltager i samme efteruddannelse
- lærere og pædagoger fælles om forældresamtaler.

HELHEDSSKOLE ELLER HELDAGS- SKOLE?

Heldagsskoler:

Heldagsskoler har eksisteret i over 50 år inden for special- undervisningsområdet. Det er selvstændige folkeskoler for børn i vanskeligheder, hvor skolegang og fritidsbeskæftigelse er kombineret, således at eleverne tilbringer det meste af dagen i et struktureret pædagogisk miljø.

Siden skoleåret 2006/2007 har der været gennemført forsøg med heldagsskoler på almindelige folkeskoler. Lige nu er der 12 skoler, som fungerer som heldagsskoler. Børnenes skoledag i de 12 heldagsskoler stopper normalt mellem 14.30 til 16.00.

Regeringens udspil til folkeskolereformen bruger ikke betegnelsen heldagsskole, men kalder deres forslag for en helhedsskole.

Helhedsskoler:

Helhedsskoler har eksisteret som betegnelse siden 1980'erne, hvor projekt helhedsskole lagde vægt på: Helhed i fysisk miljø; helhed i tid; helhed i menneskelige relationer; helhed i indhold og helhed i undervisning. Helhedsskolebegrebet har desuden været brugt om forsøgene med skolestart, som har eksisteret siden 1998. I 2000 blev der afsat midler til forsøg med helhedsskoler, hvor ideen var at: En helhedsskole skulle danne rammen om undervisning, læring, samvær og aktiviteter i undervisning og fritid. ➔

faglige udvikling, herunder forhold, der afhænger af et godt samarbejde mellem lærere og pædagoger.

IKKE UDEN OMKOSTNINGER. Den anden undersøgelse står lektor Lars Holm fra Aarhus Universitet bag. Han har i tre år fulgt tre heldagsskoler i det socialt belastede boligområde Vollsmose ved Odense – med fokus på tosprogede elever. Lars Holms konklusion er, at heldagsskoler er en blanded succes. De kan måske bidrage til en kvalitativ udvikling af undervisningen, men det er ikke uden omkostninger. Når det drejer sig om pædagogernes rolle i skolen, kan der nemt opstå et hierarki, som ikke falder ud til pædagogernes fordel.

”I heldagsskolerne i Vollsmose var det tydeligt, at pædagogerne alt for ofte blev lærernes hjælpere. Skolen er lærernes domæne, som pædagogerne nu træder ind i, og det skaber uundgåeligt en asymmetrisk relation mellem de to faggrupper,” siger Lars Holm og giver et konkret eksempel fra en af skolerne:

”En af pædagogerne, som jeg fulgte i min forskning, var kun alene med børnene få gange om ugen, når hun underviste børn med anden etnisk baggrund end dansk i at smøre ’danske’ madpakker. Det blev betragtet som en pædagogisk aktivitet i heldagsskolen. Men for mig at se, er det et udtryk for, at man generelt ikke rigtig formåede at integrere pædagogerne på en måde, så deres faglighed kom til sin ret,” siger Lars Holm.

PÆDAGOGISK FAGLIGHED. Rapporten Evaluering af heldagsskoler, udarbejdet for Børne- og Undervisningsministeriet, berører også samarbejdet mellem pædagoger og lærere og konkluderer, at den pædagogiske faglighed i praksis ikke kommer til udtryk i heldagsskolerne, i og med pædagogernes bidrag oftest blot består i at give en ekstra hånd i forhold til de praktiske/musiske fag eller i forhold til at organisere spil og lege. Som der står i rapporten:

”I mange tilfælde vil pædagogen – lettere kærteret – sidde og vente på, at en social katastrofe

”Pædagoger tænker i børns personlige udvikling i et helt andet omfang end lærerne, som jo primært tænker didaktisk. Den pædagogiske faglighed består i at sikre det hele børneliv. Og det risikerer vi at miste med heldagsskolens indtog.”

Lars Holm.

indtræffer eller alternativt gå læreren til hånde ved at hjælpe med praktiske opgaver.”

Konklusionerne ligger på linje med Lars Holms bekymringer for professionens tab af faglighed, som han ser rækker langt ud over skolens domæne og målsætninger.

”Pædagoger tænker i børns personlige udvikling i et helt andet omfang end lærerne, som jo primært tænker didaktisk. Den pædagogiske faglighed består i at sikre det hele børneliv. Og det risikerer vi at miste med heldagsskolens indtog, ” fastslår Lars Holm.

Ifølge Lars Holm trænger heldagsskoler fritidspædagogikken tilbage, og det mener han, er en bekymrende udvikling. Selvom der kommer mere motion, flere praktiske og sociale aktiviteter på skoleskemaet med de såkaldte aktivitetstimer, ser han, at heldagsskolen presser pædagogprofessionen og skaber en ubalance i forholdet mellem skole og fritid – og mellem pædagoger og lærere.

”Det er pædagogerne, der skal integreres i skolen. Det er ikke lærerne, der skal integreres i fritiden. Fritiden flytter ind i skolen. Ikke omvendt. Uanset hvad man kalder det, så bliver der mere skole på bekostning af fritiden. Og det influerer på pædagogprofessionen, som risikerer at miste både status og betydning,” siger Lars Holm.

LIGEVÆRDIGT SAMARBEJDE ER VIGTIGT. Men hvordan ser et godt samarbejde mellem pædagoger og lærere så ud?

”Det er vigtigt, at samarbejdet mellem pædagoger og lærere er ligeværdigt. Det centrale er ikke de forskellige fagligheder. Det centrale er, at de finder ud af, hvad de skal samarbejde om, og hvilke fælles ambitiøse mål, de skal sætte,” understreger Lars Holm.

Simon Calmar Andersen, der er lektor ved Aarhus Universitet, er også optaget af samarbejdet mellem lærere og pædagoger på heldagsskolerne. Han har været med til at udarbejde den førnævnte rapport for Børne- og Undervisningsministeriet, og han peger på at samarbejdet mellem de to faggrupper netop er afgørende for heldagsskolernes succes.

”De heldagsskoler, der har mest succes – målt i forhold til elevernes faglige præstationer – har blandt andet formået at styrke samarbejdet mellem lærere og pædagoger. Konkret har samarbejdet drejet sig om at etablere gode procedurer for forældresamarbejde og for planlægning af aktiviteter,” siger Simon Calmar Andersen.

BRUG FOR MERE FORSKNING I HELDAGSSKOLER. Når fokus er på de positive effekter ved heldagsskolen, er det værd at hæfte sig ved den usikkerhed, der er forbundet med rapportens konklusioner, understreger Simon Calmar Andersen:

”De skoler, der havde succes, gjorde også andre ting, der gavnede effekten af elevernes læring, og det er svært at skille effekterne fra hinanden. Og derfor bliver effekterne ikke entydigt klare. Det kræver mere forskning, hvis vi skal isolere de enkelte effekter,” forklarer Simon Calmar Andersen.

Rapportens noget uklare konklusioner taget i betragtning foreslår han forsøg med flere modeller, inden man lægger sig fast på en enkelt model. Konkret ser han, det kan ske ved at invitere skoler til at fortælle om deres gode erfaringer med at få samarbejdet mellem lærere og pædagoger til at fungere, så det fremmer elevernes læring, trivsel og udvikling bedst muligt.

”Det kan fx være cases, hvor lærere og pædagoger samarbejder om bestemte undervisningsforløb. Eller skoler, der deler deres erfaringer med at opdele klassen og tilrettelægge undervisningen på forskellige måder. Man kan tænke sig alle mulige eksempler, men det er vigtigt at tage udgangspunkt i konkrete erfaringer, som nogle skoler allerede har gjort sig og så afprøve dem i mere systematiske forsøg, inden man udbreder det til hele landet,” siger Simon Calmar Andersen.

På baggrund af forsøgene kan man se, om det er den ene eller den anden måde at drive heldagsskole på, man bør satse på. Han anbefaler desuden Regeringen at udvikle heldagsskolen i etaper, efterhånden som forskerne bliver klare på, hvad der virker.

Lars Holm mener, der er brug for mere viden om, hvordan heldagsskoler fungerer pædagogisk – og ikke kun effektmålinger.

”Det er hovedkudts at søsætte et så ambitiøst projekt uden at kende til konsekvenserne. Men jeg mener, at effektmålinger af elevernes læringsudbytte er for snævert et perspektiv. Vi er nødt til også at blive klogere på, hvordan heldagsskolen påvirker børnelivet, familielivet, lokale skolevalg, forældre og børns syn på skole osv.,” siger Lars Holm.

➔ Ideen om heldagsskolen fokuserer på strukturen: Skoledagens længde. Ideen om helhedsskolen fokuserer på indholdet: En mangfoldig sammensætning af faglig undervisning og fritidspædagogiske aktiviteter.

De to skoleformer kan i praksis ligne hinanden.

LARS HOLM

Lektor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU),

Aarhus Universitet. Han har i de senere år især forsket i daginstitutioners og heldagsskolers pædagogiske praksis og i sproglige evalueringspraksis i forhold til børn med dansk som andetsprog.

SIMON CALMAR ANDERSEN

Lektor ved Institut for Statskundskab,

Aarhus Universitet. Hans forskning fokuserer på forskellige aspekter af politisk og administrativ styring og deres betydning for offentlige organisationers resultater med særligt fokus på dagtilbuds- og skoleområdet.